

rakennetta on vielä käsitelty. Sellaiselle lukijalle, jolla ei ole tuoreessa muistissa näytelmän kulkua, kohta ei avaudu.

Nummisiuutareiden kriittinen editio tarjoaa varmasti uutta tietoa ja ahaaelämyksiä niin aloittelijalle kuin kokeneelle *Nummisiuutarit*-tuntijallekin. Sen myötä lukijan suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus syvenevät. Lisäksi teokseen sisällytetty *Nummisiuutareiden* ensipainos *Nummi-suutarit. Komedialla 5:ssä näytöksessä* tarjoaa mahdollisuuden nauttia Kiven tekstistä sellaisena kuin kirjailija itse sen kirjoitti ja julkaisi. Oudot sanat ja muodot voi halutessaan tarkistaa alaviitteen selityksestä, mutta ainakin itse koin näytelmätekstin ääressä enemmän oivalluksen kuin hämmennyksen hetkiä. Kieli tuntui innovatiiviselta ja inspiroivalta. On latteaa sanoa, että SKS on tehnyt kulttuuriteon ryhtyessään laa-

timaan kriittisten editioiden sarjaa, joka tulee jatkumaan myös muilla Kiven teoksilla ja *Nummisiuutareiden* verkkojulkaisuna. Silti aloitetun työn ansiokkuutta ei voi korostaa liikaa.

HEIDI GRÖNSTRAND
etunimi.sukunimi@utu.fi

Lähteet

- SAARIMAA, E. A. (toim.) 1919: *Aleksis Kivi: Kootut teokset II. Näytelmiä. Kullervo. Nummisiuutarit. Karkurit. Kihlaus. Yö ja päivä. Lea. Margareta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VILJANEN, LAURI 1964: *Aleksis Kivi*. – Lauri Viljanen (toim.), *Suomen kirjallisuus III. Turun romantikoista Aleksis Kiveen* s. 462–580. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kurkistus yliopistojen puheviestinnän opetuksen perusteisiin

Merja Almonkari & Pekka Isotalus (toim.): *Akateeminen puheviestintä. Kuinka opettaa puheviestintää yliopisto-opiskelijoille?* Helsinki: Finn Lectura 2009. 169 s. ISBN 978-951-792-414-6.

Merja Almonkarin ja Pekka Isotaluksen toimittama *Akateeminen puheviestintä: Kuinka opettaa puheviestintää yliopisto-opiskelijoille?* etsii vastauksia siihen, miten puheviestintäosaamista tulisi opettaa yliopistoissa. Kirjan kirjoittajat ovat

puheviestinnän alan tutkijoita, opettajia ja jatko-opiskelijoita. Kahdeksasta artikkelista koostuvan kirjan esipuheessa teos nimetään puheviestinnän opettamisen oppikirjaksi, jota voivat hyödyntää eri taustoista tulevat puheviestinnän opettajat eri kouluasteilla. Vaikka kirjan artikkelit kertovat otsikon mukaisesti puheviestinnän opetuksesta suomalaisissa yliopistoissa, tarkastelen arviossani kirjaa ajatellen sen antia puheviestinnän opettajille eri kouluasteilla ja kenties erityisesti

yliopistoa edeltävissä opinahjoissa. Toisaalta pyrin artikkelien pohjalta luomaan yleiskuvaa siitä, mitä niiden perusteella voidaan ajatella puheviestinnän pedagogiikan nykytilasta.

Kirja lähtee liikkeelle Maija Gerlanderin, Marja-Leena Hyvärisen, Merja Almonkarin ja Pekka Isotaluksen artikkelista ”Mitä ja miten puheviestinnän opintojaksolla opetetaan?”, jossa esitellään suomalaisten yliopistojen puheviestinnän opettajien kuvauksia oppiaineensa opetuksesta. Seuraavassa artikkelissa Isotalus ja Elinita Mäki arvioivat tiedon roolia puheviestinnän oppimisessa tekemänsä tapaustutkimuksen kautta. Esiintymisjännitys puheviestinnän opetuksessa on aiheena Almonkarin artikkelissa, jota seuraavat Jonna Koposen ”Vuorovaikutusosaamisen opettaminen lääketieteen opiskelijoille”, Hyvärisen artikkeli ”Farmaseuttipöskelijöiden ammatillinen puheviestinnän oppiminen ja opettaminen” sekä Anne Alanteen ”Äänenkäytön opettaminen yliopistopöskelijöille”. Näissä neljässä artikkelissa kuvataan havainnollisesti ja konkreettisesti yliopistossa toteutettua opetusta sekä opetuksen kehittämistyötä. Tarja Tanttu tarttuu artikkelissaan aiemmin hankitun puheviestintäosaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kysymyksiin ja jäsentää tekstissä kehittämäänsä portfolio- ja näyttöpäivätyöskentelyä. Viimeisessä artikkelissa Hannele Koivuoja ja Isotalus esittelevät yliopistosta valmistuneiden opiskelijöiden näkemyksiä työelämän puheviestinnästä ja yliopistossa saamastaan puheviestinnän opetuksesta. Kirja päättyy suosituksiin yliopistojen kieli- ja viestintäopintoihin kuuluvan puheviestinnän opetuksen tavoitteista ja sisällöistä.

Selvityksiä yliopistojen puheviestinnän opetuksesta

Kirjan avausartikkelissa kirjoittajat Gerlander, Hyvärinen, Almonkari ja Isotalus esittelevät suomalaisten yliopistojen puheviestinnän opettajille suunnatun e-lomakekyselyn tuloksia. Kysely lähetettiin 50 puheviestinnän opettajalle keväällä ja syksyllä 2006 ja vastauksia saatiin 25. Selvitettävänä olivat yliopistoissa opettavien puheviestinnän kurssien sisällöt ja tavoitteet, miten puheviestintää opetetaan ja oppimista arvioidaan sekä mitkä ovat opetuksen keskeisimmät haasteet. Tulokset osoittavat opetuksessa olevan suurta vaihtelevuutta ja epäyhtenäisyyttä. Tämä nähdään epäkohtana, johon kirjan lopussa esitettävät suositukset yliopistojen kieli- ja viestintäopintoihin kuuluvan puheviestinnän opetuksen tavoitteista ja sisällöistä pyrkivät vastaamaan. Suositukset on laadittu puheviestinnän valtakunnallisissa laatuhankeissa monivaiheisen prosessin tuloksena: Vuosina 2006–2007 selvitettiin puheviestinnän opetuksen nykytilaa Vaihtoehtoiset suoritustavat ja verkko-opetus puheviestinnässä -hankkeessa. Vuodesta 2008 alkaen laadittua puheviestinnän opetukseen -hanke on keskittynyt puheviestinnän opetuksen tavoitteiden, sisältöjen ja arviointikäytäntöjen kehittämiseen. Molempia hankkeita on tukenut Suomen kielikeskusten verkosto FINELC, ja jälkimmäisessä hankkeessa oli mukana edustus lähes kaikista Suomen yliopistoista.

Isotaluksen ja Mäen artikkeli purkaa puheviestinnän opetuksen perusasetelmia ja asettaa kyseenalaiseksi puheviestinnän opetuksessa vahvana esiintyneen taito-opetuksen näkökulman. Kirjoittajat esittävät vaihtoehdoksi ymmärrystä tuot-

tavan tieto- ja teoriapainotteisen puheviestinnän opetuksen. Teksti voi olla lohdullista luettavaa, mikäli lukija on puheviestinnän opettaja, jolla ei ole erityistä kiinnostusta harjoituspainotteiseen taitopetukseen ja sen menetelmiin. Artikkelissa esitetyt tutkimustulokset osoittavat kuitenkin, että valtaosa opiskelijoista kannatti ainakin osin harjoitusmuotoista opetusta sisältäviä kursseja. Tästä huolimatta artikkeli herättelee puheviestinnän opettajan etsimään opetuksen vaihtoehtoisia toteutustapoja. Kirjoittajien mielenkiinto kohdistuu artikkelissa erityisesti yliopistojen puheviestinnän opetukseen, minkä vuoksi lukijalle herää kysymys yliopistoa edeltävien puheviestinnän opintojen merkityksestä. Mikäli yliopistoissa päädyttäisiin tieto- ja teoriapainotteiseen opetukseen, korostaisiko tämä taitoharjoituspainotteisen puheviestinnän opetuksen merkitystä edeltävissä opinnoissa, esimerkiksi lukioissa? Toisin sanoen tulisiko yliopistoa edeltävien opintojen tarjota riittävästi mahdollisuuksia oppia puheviestintätaitoja monimuotoisen harjoittelun keinoin, jotta yliopistojen puheviestinnän opetus voisi keskittyä vuorovaikutusosaamisen syventämiseen tutkimuspohjaisen tietoa-ineksen ja siitä käytävän reflektiivisen tarkastelun keinoin?

Artikkelissa ”Yliopistosta valmistuneiden näkemyksiä työelämän puheviestinnästä ja saamastaan puheviestinnän opetuksesta” Koivuoja ja Isotalus kertovat työelämän puheviestintäosaamista käsittelevästä tutkimuksestaan. Sen tulosten mukaan yliopistosta jo työelämään siirtyneet arvioivat oppineensa yliopiston puheviestinnän opetuksessa erityisesti esiintymistaidon ja -varmuuden sekä äänenkäytön ja palautteenannon aiheista. Näitä aihepiirejä voidaan

kuitenkin pitää puheviestinnän opetuksen perusasioina, joihin liittyvät perustaidot ja -tiedot voisivat kuulua erityisesti yliopistoa edeltävän opetuksen sisällöiksi. Tämä siitäkkin huolimatta, että aiheiden syventäminen on koko elämäkaaren pituinen prosessi ja oman vuorovaikutusosaamisen kehittäminen eri elämänvaiheissa yhä uudelleen huomiota vaativa asia. Koivuoja ja Isotaluksen mukaan työelämään siirtyneet opiskelijat arvioivat tarvitsevansa työssään ryhmäviestintä- ja esiintymistaitojen lisäksi muun muassa vaikeista asioista keskustelemisen tai asiakkaan kokonaisvaltaisen kuuntelemisen tietoja ja taitoja. Edellisistä erityisesti ryhmäviestintäosaamisen keskeytymättömän pedagogisen jatkumon kehittämisessä on varmasti vielä työtä tehtävänä; vahvat lähtökohdat ryhmäilmiöiden ymmärtämiseen olisi hyvä oppia jo peruskoulussa. Jälkimmäiset teemat taas voisivat varmasti korostua entistä enemmän yliopistojen puheviestinnän kurssien sisällöissä.

Didaktisia ehdotuksia

Kautta aikojen puheviestinnän opetuksessa ja tutkimuksessa paljon huomiota saanut esiintymisjännitys on aiheena Almonkarin artikkelissa. Artikkelin esittelee käytännönläheisesti muun muassa sitä, miten esiintymisjännitys-ilmiotä on tarkoituksenmukaista opettaa, ja löytääpä tekstin lomasta myös joitakin käytännön ideoita omaan opetukseen. Kirjoittaja ottaa lisäksi kantaa siihen, millaiset opetusmenetelmät lisäävät ja toisaalta vähentävät jännittämistä. Tekstiltä toivoisi enemmän paneutumista jännittämisen ilmiöön liittyvien tunteiden kohtaamiseen ja käsittelemiseen opetuksessa. Esiintymisjännityksen aihealue esiintyy maininnan

tasolla myös joissakin muissa kirjan artikkeleissa. Lukiessa alkaakin ajatella, tulisiko puheviestinnän opetussisällöistä juuri esiintymisjännityksen olla opetuksen tärkeänä teimana jo ennen yliopistopintoja. Esimerkiksi lukioissa voitaisiin keskustella entistä enemmän viestintätilanteisiin liittyvästä arkuudesta ja sen herättämistä kokemuksista ja tunteista tai tarjota oppilaille välineitä ymmärtää esiintymisjännitysilmion eri puolia. Tämä voisi mahdollistaa yliopistovaiheessa entistä paremman keskittymisen muihin puheviestinnän opetuksen aihepiireihin, joiden runsaus selviää lukijalle viimeistään kirjan viimeisestä Koivuojan ja Isotaluksen artikkelista.

Koposen ja Hyvärisen artikkelit kuvaavat konkreettisesti kahden puheviestinnän opetuskokonaisuuden toteutusta ja niiden kehittämistyötä. Koponen esittelee harjoituspainotteista, harrastajänäyttelijöitä apuna käyttävää opetusta, jossa keskeistä on oman viestintäkäyttäytymisen ymmärtäminen vuorovaikutuksen osatekijöitä analysoimalla. Artikkelit perustuu Koposen tutkimukseen, joka tarkasteli opiskelijoiden näkemyksiä potilashaastatteluharjoituksista harrastajänäyttelijöiden kanssa. Teoreettisessa katsauksessa käydään läpi kiinnostavaa kasvatustieteellistä tutkimusta, joka ei kuitenkaan keskustelee riittävästi kerätyn aineiston ja siitä tehtyjen johtopäätösten kanssa. Lukijassa virittyy odotus siitä, että opiskelijoiden kokemus oppimisprosessi nähtäisiin artikkelissa tarkemmin tai analyttisemmin. Olisi muun muassa kiinnostavaa tietää, kuinka esimerkiksi Anita Malisen (2000: 134–137) kuvaamat muutokset kokemuksellisen oppimisen eri vaiheissa ilmenevät vuorovaikutusosaamisen oppimisessa. Malista lainaten Koponen kuvaa kokemuk-

sellisen oppimisen lähtökohdaksi henkilökohtaista kokemuksellista tietoa, josta voidaan erottaa jäykkä ja joustava osa. Tiedon jäykkä osa sisältää oppijan kaikin perustavinta laatua olevat käsitykset, joiden uudelleen tarkasteleminen voi käynnistyä opetuksen ansiosta. Lukijan harmiksi artikkelissa ei kuitenkaan pohdita esimerkiksi sitä, mitä edellä kuvatut tiedon osat tai perustavinta laatua olevat käsitykset voisivat tarkoittaa lääketieteen opiskelijan vuorovaikutusosaamisen oppimisessa.

Myös Hyvärisen artikkeli farmaseutiopiskelijoiden ammatillisen puheviestinnän opettamisesta pysyy sekä vanhasti kiinni opetuskokonaisuuden konkreettisuudessa kuvailussa ja jää vaille teoreettisesti haastavampaa pohdintaa puheviestinnän oppimisesta. Kirjoittaja katsoo puheviestinnän oppimisessa keskeiseksi muun muassa asiakasvuorovaikutustilanteiden piirteiden täsmällisen analysoinnin. Niitä pohtiessa herää kysymys, voivatko artikkelissa esitetyt asiakasneuvonnan palautteenannon kohteet olla liian rajaavia ja siten hämärtää eksaktiudellaan vuorovaikutustilanteen sekä -suhteen eritasoisten merkitysten tunnistamista ja tulkitsemista. Liika eksaktius kiinnittää opiskelijan huomion vuorovaikutustilanteen havainnoinnissa ja tulkitsemisessä käyttäytymisen piirteiden havainnointiin. Esimerkiksi kuuntelemista opiskelija ei kenties jäsennä senkaltaiseksi kokonaisvaltaiseksi taidoksi, josta keskusteltaessa voidaan puhua tunteiden välittymisestä vuorovaikutussuhteessa tai vaikkapa keskustelun sisällöllisten juonteiden rakentumisesta. Artikkeleista voi kuitenkin saada apua harjoituspainotteisen taito-opetuksen toteutukseen sekä ideoita vuorovaikutteisten menetelmien käyttöön opetuksessa. Koposen ja Hyvärisen artik-

kelit saavat väistämättä ajattelemaan, että puheviestinnän opetus kaipaisi kipeästi tuekseen oppiaineen oman pedagogiikan tai ainedidaktiikan tutkimusta.

Edellisten pohdintojen saattelemana lukija voi ilokseen todeta, että Alanteen esittelemä äänenkäytön opettaminen yliopisto-opiskelijoille valottaa mielenkiintoisella tavalla opettajan ja opiskelijan vuorovaikutusta äänenkäytön opetuksessa. Artikkelissa kuvataan muun muassa opettajan kielenkäytön merkityksiä, opiskelijan ohjauksessa käytettävien ilmausten hienosäätöä sekä tunteiden läsnäoloa ja merkitystä äänenkäytön opetuksessa. Puheviestinnän opetuksen menetelmien ja sisältöjen tutkimuksessa olisikin tärkeää tarkastella myös opetus-tilanteessa rakentuvia vuorovaikutussuhteita sekä niissä ilmeneviä merkityksiä, samoin tunteita. Ehkä juuri puheviestinnän oppimisessa niin opettajan ja oppijan kuin oppijoidenkin väliset vuorovaikutussuhteet ovat erityisessä roolissa ja suhteiden merkitysten tarkempi teoreettinen ymmärtäminen olisi oppiaineen pedagogiikan kehittämisen kannalta keskeistä.

Erityisesti puheviestinnän kaltaisessa oppiaineessa on oletettavaa, että yliopisto-opiskelijalla on aiemmin opittua osaamista. Siksi Tantun artikkeli portfolio- ja näyttöpäivätyöskentelystä aiemmin hankitun puheviestintäosaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on mielenkiintoista luettavaa niille, jotka pohtivat, kuinka jo omaksuttua vuorovaikutusosaamista voisi tunnistaa ja arvioida. Tanttu kuvaa artikkelissaan tarkasti puheviestintäosaamisen tunnistamis- ja tunnustamismenettelyä, jolla opiskelija voi osoittaa jo omaksuttua puheviestintäosaamistaan ja sen perusteella korvata puheviestinnän kurssille osallistumisen. Lukijalle monivaiheinen

prosessi näyttäytyy pedagogisesti antoisana. Portfolio- ja näyttöpäivätyöskentely lienee opiskelijalle oppimiskokemus ja -prosessi. Näin ollen ero varsinaiseen kurssiin ei enää näyttäydä erityisen suurena, vaikka menettelyn tarkoituksena on osaamisen todentaminen, ei varsinaisen oppimisprosessin läpikäyminen. Artikkelikieli saa kuitenkin ajattelemaan osaamisen tunnistamisen problematiikkaa ja menettelyn kehittämistä puheviestinnän opetuksen tarpeisiin. Jossain mielessä hän puheviestinnän kurssin voidaan ajatella aina olevan aiemmin opitun tunnistamisen ja tunnustamisen paikka. Vaikka aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeä ja välttämätönkin osa yliopistojen opetuskäytänteitä, voisi Tantun kuvaamaa menetelmää soveltaa yliopistoissa toteutettavan puheviestinnän opetuksen kohdentamisessa. On pedagogisesti arvokasta, että puheviestinnän kurssilla lähdetään siitä, mitä opiskelija jo osaa. Ajatuksen voi rinnastaa Tarja Valkosen (2003: 260) kuvaamaan tilannekohtaiseen lähestymistapaan, jossa opetuksen sisällöt määrittyvät sen mukaan, kuinka olennaisia ne ovat opiskelijan kannalta.

Lisää tukea opetuksen sisältöjen kohdentamiseen ja painottamiseen löytyy kirjan lopussa esitellyistä työelämälähtöisistä koulutustarpeista sekä yliopisto-opetuksen suosituksista. Jälkimmäisiä lukiessa on tietenkin otettava huomioon, että yliopistoissa kyseessä on yleensä suhteellisen lyhyt kieli- ja viestintäopin-toihin kuuluva kurssi, jonka tavoitteena on kuitenkin tarjota opiskelijalle riittävät tai hyvät viestintätaidot. Lukijassa vahvistuu edelleen ajatus jo peruskoulusta lähtevästä puheviestinnän perusteiden pitkästä pedagogisesta jatkumosta. Toisaalta myös opiskelijan tarve-

tai työelämälähtöinen opetuksen painotus yliopistossa korostaisi sekin sen merkitystä, mitä ja miten opiskelija on opiskellut aiemmissa puheviestinnän opinnoissaan muilla koulutasoilla.

Puheviestinnän oppimisen pitkää kaarta etsimässä

Akateeminen puheviestintä kuvaa yliopistoissa toteutettavan puheviestinnän opetuksen nykytilaa. Kirja on kokonaisuutena hieman epätasainen, mutta teoksen ilmeinen arvo on sen tekemä kiinnostava keskustelunavaus, jonka toivoisi saavan myös jatkoa. Puheviestinnän opetuksen tueksi tarvittaisiin muun muassa erityisesti juuri puheviestinnän pedagogiikkaan keskittyviä julkaisuja. Lisäksi käsillä olevasta kirjasta jäi nyt uupumaan pohdinta integroiduista opetuskokonaisuuksista, joissa puhe- ja kirjoitusviestinnän opetus yhteensovitetaan pääaineopintojen pro- tai laudatureseminaareihin. Tätä voidaan pitää puutteena jo pelkästään siksi, että kirjan lopussa esitettävissä suosituksissa tieteellisen vuorovaikutuksen teemat ovat selvästi esillä.

Kirjan artikkelit avautuvat helpommin, mikäli lukijalla on perustiedot puheviestinnästä sekä omakohtaista oppimis- tai opetuskokemusta alalta. Teosta ei lupauksista huolimatta kuitenkaan voi pitää varsinaisena puheviestinnän opettamisen oppikirjana, sillä vaikka eri aihepiirien opetuksellisia kokonaisuuksia

kuvataan tarkkaan ja mielenkiintoisesti, varsinaista puheviestinnän oppimisen ja opetuksen erityispiirteiden tarkastelua kirjasta ei löydy. Koska puheviestintätaitojen ja vuorovaikutusosaamisen kehittyminen on osa elinikäistä oppimista, voidaan näiden artikkelien nähdä kuvaavan läpileikkauksena oppiaineen oppimisen erityiskysymyksiä elämänkaaren tiettyssä vaiheessa. Kirja kuvaa puheviestinnän opetuksen nykytilaa yliopistoissa ja herättää pohtimaan, millaista kaarta vuorovaikutusosaamisen oppimiselle voidaan muodollisessa koulutuksessa rakentaa. Teosta voi suositella kaikille puheviestinnän opetusosalasta kiinnostuneille.

KATARIINA HOLLANTI
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Lähteet

- ALMONKARI, MERJA 2007: *Jännittäminen opiskelun puheviestintätilanteissa*. Jyväskylä Studies in Humanities 86. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- MALINEN, ANITA 2000: *Towards the essence of adult experiential learning. A reading of the theories of Knowles, Kolb, Mezirow, Revans and Schön*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- VALKONEN, TARJA 2003: *Puheviestintätaitojen arviointi. Näkökulmia lukiolaisten esiintymis- ja ryhmätaitoihin*. Jyväskylä Studies in Humanities 7. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.